

Dyrevelferd gris – prioriterte tiltak

Av professor i etologi og dyrevelferd, Inger Lise Andersen

På vegne av faggruppe etologi og dyrevelferd ved Biovit.

Avvente smågriser og slaktegriser

Våre forskningsresultater viser at både avvente smågriser og slaktegriser i tradisjonelle småbinger, med 1/3 spaltegolv og 2/3 tett golv, bør ha rikelig med strø på liggeplassen slik at betonggolvet ikke er synlig etter tilførsel av nytt strømateriale. For å skape et minimum av stimulering i slike binger bør de ha tilstrekkelig mengde rotmateriale 2 ganger om dagen. Dette kan gjerne være: torv, halm, aviser, høy, surfôr osv, og det er enda mer stimulerende hvis man kan rullere på ulike typer både til avvente griser og slaktegriser. For å unngå negative atferder er det også viktig med faste rutiner i fjøset og at bonden tar seg tid til et minimum av positiv kontakt daglig med dyrene. Dette vil forenkle all håndtering.

Vår forskning viser at en arealøkning fra 1,0 til 1,5 m² bedrer velferd på de fleste måter i form av mindre bitt mot kropp og ører samt mindre halebiting. Dette ble bekreftet både gjennom forsøk og i en feltundersøkelse i vårt siste forskningsprosjekt, og feltdelen av dette er publisert internasjonalt. Forsøksresultatene blir sendt til en internasjonal journal nå i høst, og utenlandske forskningsmiljøer er veldig interesserte i våre resultater på dette. Problematferder som halebiting er tetthetsavhengig og skyldes ikke aggresjon, men heller frustrasjon som følge av mangel på bevegelsesmuligheter og plass til utforskning/furasjering som grisene er sterkt motiverte for. Angående arealøkning, så innebærer det store investeringskostnader for bonden å øke bygningsmassen. En alternativ måte å gå fram på her kan være å benytte seg av egnede inngjerdede utearealer. Det er sterkt behov for forskning knyttet til driftsformer som tillater at avvente smågriser og slaktegriser kan få tilgang til utearealer, og spesielt gjelder dette utforming, størrelse på utearealene og ikke minst hvordan man kan veksle på å bruke arealer slik at man minimerer sjansen for parasitter osv. En europeisk rapport fra 2020 understreker at det er mange positive helseeffekter av at grisene i deler av eller hele året får tilgang til uteområder. Et annet prosjekt vi har gjennomført nå ved NMBU viser at norske slaktegriser er ekstremt utforskende og trives veldig godt ute. De blir roligere å håndtere og velferden så langt på de vi har vurdert er også god. Det at de har muligheten til å velge mellom å være inne eller ute, er også et positivt tiltak ettersom større valgmuligheter i større grad imøtekommer individuelle preferanser. Det gjenstår å se om tilveksten og føreffektiviteten blir lavere, og i såfall må man finne løsninger på denne utfordringen. En annen måte å øke arealet på i innemiljø er selvsagt å ha færre griser per bing. Noen velger allerede den løsningen, men dette gir et lavere dekningsbidrag for bonden.

Selv om norske slaktegriser er robuste, så observerer vi at den ekstremt raske tilveksten følges av økende problemer med bein og bevegelighet utover i slaktegrisperioden. Dette er

dokumentert i flere av våre forsøk på slaktegris. Stive framknær er et relativt nytt velferdsproblem som har dukket opp i de seinere årene. Det ser ikke ut til at dyretettheten eller noen av de andre faktorene knyttet til det fysiske miljøet som vi har undersøkt i 87 besetninger har noen effekt på forekomsten av bevegelighetsproblemer. Det er derfor mulig at dette er en negativ bieffekt av avlsarbeidet, og det kan være interessant å sette søkelys på mulige bieffekter av rask tilvekst. Her vil det være nødvendig og interessant å trekke paralleller til både kylling og oppdrettslaks. Ettersom flere produsenter rapporterer at de synes at slaktegrisene er «hyper-aktive» og vanskelig å håndtere (ikke aggressive), så bør dette også undersøkes nærmere.

Purker og spedgriser

Når det gjelder miljø til purker og spedgriser, bør arealkravet endres en del. Fødebingens totalareal bør være minimum 7,5 m². Dagens krav på 6,0 m² er altfor lavt. Avlen har gjort purkene større og lengre, og det er i dag nesten ingen fødebinger som bygges mindre enn 8-10 m², også fordi flere foretrekker «fra -fødsel -til -30 kg -binger». Her er derfor regelverket fullstendig utdatert. Bredden i fødebingene bør være minimum 2,4 m. Dette ble dokumentert allerede på 90-tallet, men overraskende nok har det ikke blitt gjort noen endringer her heller. Binger med en bredde på 1,7-1,8 m vanskeliggjør god diingsatferd, det er vanskeligere for purka å få en oversikt over grisungene, og det gir en høyere dødelighet.

Når det gjelder fiksering og prøvetaking, bør punkt 4 i §11 fjernes i sin helhet, nemlig at «spesielt urolige purker fra grisingstidspunktet og opp til 7 dager etter grising» kan fikseres. Denne formuleringen har gjort at flere velger å fikser sine purker selv om de ikke er problempurker, eller definisjonen av «urolige» purker er uklar for mange og derfor er regelverket vanskelig å håndheve. Det bør heller ikke stå at de kan fikseres under føring, men at fiksering er et unntak som kan benyttes ved veterinærbehandling og inseminering eller hvis brunstige purker blir aggressive. Videre bør setningen om at «Ved nybygg og ombygging av fødeavdelinger skal det legges til rette for at fiksering ikke er nødvendig», fjernes i sin helhet. Fiksering skal ikke være tillatt, og det skal bare kunne gjøres helt unntaksvis av de grunner som er nevnt. Purker bør ha tilgang til redebyggingsmateriale 1 døgn før forventet grising, og den enkleste måten å sikre dette på er å bruke høy/halmhekk som kan fylles av bonden og hvor purkene kan dra ut det materialet de trenger. Det er nemlig stor individuell variasjon her. Purkene bør ha strø på liggeplassen selv ved bruk av madrasser og hvis det ikke er madrass på liggearealet bør det være et tykt lag med strø både av hensyn til purkas liggekomfort, av hygieniske årsaker og for at grisungene skal få mindre knesår når de dier.

Etter innførsel TN70 purka, har det så vidt vi vet ikke blitt gjennomført undersøkelser i Norge på hvorvidt morsatferd har endret seg til det bedre eller verre sammenlignet med LY purker, og hvorvidt store kull som følge av avlsarbeidet fremdeles innebærer store velferdsproblemer for purker og spedgriser. Det prosentvise tapet av levendefødte gris har gått tydelig ned etter

innførsel av TN70, og det rapporteres om færre skulderyr, men så vidt vi vet er det ikke gjennomført noen forskning for å dokumentere dette under norske forhold.

Hvordan stimulere dyktige produsenter

Generelt er det et sterkt behov for at svineprodusenter som prioriterer velferdstiltak utover minimumskravene i forskriften kan gis fordeler i form av økt konsesjon på bekostning av de som bryter regelverk i dag, oppnå en høyere lønnsomhet i produksjonen, enten i form av høyere produksjonstillegg eller for eksempel høyere pris for kjøttet. Økonomiske insentiver er av stor viktighet for å stimulere bonden til å gjøre gode velferdstiltak og rutiner. Det er også et sterkt behov for å undersøke kvaliteten av kjøtt som selges, ettersom et høyt stressnivå gir kjøtt av dårligere kvalitet og er mindre egnet for menneskemat. Det kasseres også store mengder kjøtt både fra kylling og gris som følge av kvalitetsårsaker (f.eks. spagettikjøtt som bare kan brukes i pølser).

For å stimulere produsenter til å satse på økt dyrevelferd og bærekraft kan også være at f.eks. Innovasjon Norge eller andre aktører subsidierer pionerbesetninger og samarbeider med forskningsmiljøene som kan bistå med å samle data fra disse. Det er ingenting som er mer pedagogisk eller sprer seg lettere blant produsenter enn at gode svineprodusenter baner vei for egne rekker. Det er også et behov for å få butikkjedene på banen og ansvarlig gjøre matvarekjedene, samt bevisstgjøre forbrukere med mer tilgjengelig informasjon.